

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Antila, H., Heikkilä, M. & Tapani, A. (2022) Yhteisopettajuus – rasittavaa vai työhyvinvointia tukevaa? TAMKjournal.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/yhteisopettajuus-rasittavaa-vai-tyohyvinvointia-tukevaa-heidi-antila-minna-heikkila-ja-annukka-tapani/>

Yhteisopettajuus – rasittavaa vai työhyvinvointia tukevaa? | Heidi Antila, Minna Heikkilä ja Annukka Tapani

21.3.2022

Uudet opetussuunnitelmat, oppilaiden, opetusmateriaalin ja työelämän muuttuminen vaativat työmenetelmien uudelleen arviointia. Tarkastelemme luokanopettajien ajatuksia yhteisopettajuudesta, joka vuosien hiljaiselon jälkeen on tullut yhä suositummaksi keinoksi vastata muutokseen. Tuloksista voi päätellä, että yhteisopettajuus mahdollistaa niin erityisoppilaiden tarpeisiin vastaamisen kuin opettajien työhyvinvoinnin lisääntymisen ja toimii näin keinona vähentää opettajien työtaakkaa.

Teimme keväällä 2021 laadullisen tutkimuksen, jossa avointen kysymysten avulla keräsimme tietoa yhteisopettajuuskokemuksista. Haastatteluun valitsimme seitsemän luokanopettajaa, joista jokainen toimi haastatteluhetkellä pariopettajana. Työparien työtavat vaihtelivat paljon, yhdessä opettamisesta opetusryhmän joustaviin jaotteluihin. Yhteistä kaikille opettajille oli se, että vastuu suunnittelusta, opetuksesta ja arvioinnista kannettiin yhdessä. Tarkastelun kohteeksi otimme erityisesti yhteisopettajuuden edut ja hyödyt, joista tuomme esille pääasiassa opettajien vastauksista esiin nousseita yhteisiä tekijöitä.

Opettajien yhteistyön muodot ja alkujuuret

Yhdessä opettamisesta käytetään monenlaisia termejä. Usein puhutaan samanaikaisopettajuudesta (Saloviita 2016a, 18 – 19), joka voidaan jakaa erilaisiin perusmalleihin. Olennaisinta näissä on opetuksen vastuun jakautuminen eri tavoin.

Kaikilla haastatteluun osallistuneilla opettajilla oli työparinaan toinen luokanopettaja. Jokainen pari vastasi yhdestä yhteisestä opetusryhmästä. Kaikki työpareina toimineet haastatellut olivat luokanopettajia, mikä mahdollisti opetuksen toteuttamisen samoista ammatillisista rooleista käsin saumattomasti. Samanaikaisopettajuuteen kuuluvaan tiimiopettajuuteen kuuluu keskeisesti, että opettajat antavat toisilleen luvan täydentää opetusta ja opetus on vuorovetoista (Saloviita 2016a, 23).

Kaikki haastatellut opettajat toteuttivat työssään myös muita samanaikaisopetuksen perusmalleja, kuten avustavaa-, täydentävää-, pysäkki- ja rinnakkaisopetusta (Saloviita 2016a, 19.). Tässä artikkelissa käytämme opettajien työmallista termiä yhteisopettajuus. Sirkkoa, Takalaa ja Muukkosta (2020, 29) lainataksemme yhteisopettajuus on erityisesti kahden tasavertaisen ammattilaisen välistä yhteistyötä, jossa opetuksen suunnittelu ja toteutus sekä arviointi tehdään yhdessä.

Suomessa yhteisopettajuus sai alkunsa 1970-luvulla, kun kansa- ja kansalaiskoulujärjestelmästä siirryttiin yhtenäiseen peruskouluun. Tuolloin Opetushallitus alkoi suositella osa-aikaisesti toimiville erityisopettajille yhteistyötä yleisopettajien kanssa. (Saloviita 2016c, 9.)

Yhtenäiseen peruskoulujärjestelmään siirtymisen jälkeen ovat oppilaiden taidot, taustat ja tarpeet muuttuneet yhä moninaisimmiksi ja erityisoppilaiden määrä on kasvanut. Yhteisopetuksesta on haettu ratkaisua näiden kehityskulkujen tuomiin ongelmiin. Erityisesti Helsingin koulut kiinnostuivat yhteisopettajuudesta 2000-luvulla vastauksena erityisopetuksen luokkien jatkuvaan lisääntymiseen. On kuitenkin huomattu, että yhteisopettajuus lisää parhaimmillaan myös opettajien työssäjaksamista ja -oppimista ja se on levinnyt laajalti erityisopetuksen ulkopuolelle. (Saloviita 2016c, 10 – 11.)

Opettajien kokemuksia yhteisopettajuuden hyödyistä

Timo Saloviita (2016c) pohtii samanaikaisopettajuuden teemoja Saloviidan ja Takalan (2010) tutkimustuloksiin nojautuen. Hänen mukaansa opettajilla on yhteisopettajuudesta erittäin positiivisia kokemuksia.

Tutkimuksemme seitsemästä opettajasta kaikki kokivat yhteisopettajuuden hyödyllisenä ja hedelmällisenä. Opettajat toivat esimerkiksi esille, että näkökulmien moninaisuus kasvattaa ammatillisesti, vahvistaa oppilastuntemusta sekä antaa työkaluja kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Kaikki opettajat olivat lisäksi sitä mieltä, että yhteisopettajuuden suurimpia etuja on mahdollisuus ryhmitellä oppilaita joustavasti. Viiden opettajan mielestä yhteisopettajuus on myös mahdollistanut omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden hyödyntämisen, kun kukin on voinut valita vapaammin vastualueitaan. Tämän koetaan lisäävän niin työssä viihtyvyyttä kuin työmotivaatiotakin. Lisäksi opetuksen suunnittelun työtaakka kevenee, kun suunnitteluvastuuta voidaan ainakin osittain jakaa.

Näkökulmien moninaisuus kasvattaa ammatillisesti, vahvistaa oppilastuntemusta sekä antaa työkaluja kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön.

Kahden opettajan mielestä sijaisjärjestelyt helpottuvat, kun luokassa on jo opettamassa toinen niin sanottu vakioopettaja sijaisen ohella. Toisaalta yhteisopettajuuden haittapuolena mainittiin, että pariopettajan äkillisessä poissaolotilanteessa opetus hankaloituu, suunnitelmista joudutaan poikkeamaan ja koko luokan vetovastuu siirtyy kokonaisuudessaan vakioopettajalle. Opettajan arkipäivään kuuluvat yllättävät tilanteet, kuten ristiriitatilanteiden ratkominen, helpottuvat kun toinen opettajista voi irrottautua opetustilanteesta. Luokan sisä- tai ulkopuolella tapahtuvien

haastavien tilanteiden koettiin kuormittavan työtä vähemmän, kun niihin löytyi kollegan tuki ja turva.

Päivittäisten pienryhmäkohtaamisten sekä yksittäisten oppilaiden opetustuokioiden myötä myös oppilastuntemus vahvistuu. Tämä on sekä oppilaan että opettajan etu. Viiden opettajan mielestä oli hyvä, että oppilailla on luokassa kaksi opettajaa, jolloin oppilas voi valita kumpaan aikuiseen tukeutuu. Lisäksi oppilaille annettava palaute on monipuolisempaa ja opetuksen arviointi tasalaatuisempaa, kun sitä ohjaavat yhteiset kriteerit ja tavoitteellisuus. Oppilaat saavat kokemusta erilaisista opetustyyleistä ja opettajapersoonista sekä oppivat vuorovaikutustaitoja.

Vaikka yhteisopettajuus ei ole enää ainoastaan väline tuen antamista varten, kaikki opettajat mainitsivat, että yhteisopetuksessa on mahdollisuus ottaa paremmin huomioon erilaiset oppijat sekä heidän yksilölliset taitonsa ja tarpeensa. Lisäksi oppijoille annettavan tuen menetelmät monipuolistuvat. Toisaalta lähes kaikki totesivat, että ajoittain suuriksi kasvavat ja vaihtuvat ryhmät sekä useamman aikuisen läsnäolo kuormittavat erityisesti erityistä tukea tarvitsevia oppilaita. Ryhmät myös vaihtavat fyysistä sijaintia usein, mikä tuo opetukseen liikkuvaisuutta eikä tämä sovi kaikille oppilaille.

Erityistä tukea vaativien oppilaiden kohdalla voidaan havaita selkeä ristiriita yhteisopettajuuden syntymiseen vaikuttaneen alkuperäisen ideologian kanssa. Saloviita (2016b, 161) tuo esille, että tutkimustulokset ilmentävät yhteisopettajuuden hyödyntävän nimenomaan erityisoppilaita. On kuitenkin todennäköistä, että se ei ole kaikille sopiva oppimismuoto, ja tilanteet olisi pohdittava aina tapauskohtaisesti.

Sirkon ym. (2020, 36) mukaan onnistuneen yhteisopetuksen edellytyksenä pidetään yhteistä opetuksen suunnittelua. Tutkimuksessamme opettajat kokivat, että yhteinen ja osittain jaettu suunnitteluvastuu keventää työtaakkaa. Muutama katsoi yhteisen suunnitteluajan löytymisen olevan haaste varsinkin yhteisopettajuuden aloitusvaiheessa, kun sitä tarvitaan silloin normaalia enemmän. Saloviita (2016b, 154) esittää, että aikaisemmissa tutkimustuloksissa yleisimpänä yhteisopettajuuden esteenä pidettiin yhteisen suunnitteluajan puuttumista. Tämä oli Saloviidasta (2016b, 154) hämmästyttävää, sillä opettajat, jotka mielsivät yhteisopettajuuden positiivisena ja olivat sitoutuneita siihen, löysivät siihen myös suunnitteluaikaa.

Opettajien kokemuksia yhteisopettajuuden haasteista

Tutkimuksessamme kaksi opettajaa viittasi siihen, että suunnitteluajan löytäminen on välillä haastavaa. Saloviidan (2016b, 154) mukaan uskottavampi vastaus saattaisi olla opettajien omasta itsenäisyydestä luopuminen. Eräs haastatelluista opettajista totesi, että: *“Olen sen verran “yksilöopettaja”, etten ollut erityisen innostunut tiimiopettajuudesta. Vuoden jälkeen olin yllättynyt siitä, että pidin järjestelystä.”*

Toiseksi yleisin este on Saloviidan (2016b, 154) mukaan sopivan kumppanin löytyminen. Myös meidän tutkimuksessamme kävi ilmi, että viisi seitsemästä opettajasta koki haasteeksi opettajien keskinäisten henkilökemioiden toimimattomuuden. Tämän katsottiin vähentävän työhyvinvointia, ja ongelmat saattoivat heijastua koko työyhteisöön. Yksi opettaja koki tärkeäksi, että arvomaailmat kohtaavat. Enemmistö toi kuitenkin esille visioiden ja työtahdin yhteensopivuuden, yhteisestä suunnitelmasta kiinni pitämisen sekä kommunikoinnin. Lisäksi tärkeimmäksi seikaksi nousi halukkuus ja vapaaehtoisuus tehdä töitä yhdessä.

“Parhaimmillaan ideat lähtevät lentoon, kun kumpikin innostaa toinen toistaan.”

Yhteisopettajuuden eduiksi koettiin siis selkeästi kevyempi työtaakka, tuki ja työssäjaksaminen. Myös Saloviita toteaa (2016b, 161), että yhteisopettajuudesta hyötyvät erityisoppilaiden lisäksi erityisesti opettajat. Eräs opettajista kiteytti ajatuksensa kyselyn lopuksi näin: *”Parhaimmillaan ideat lähtevät lentoon, kun kumpikin innostaa toinen toistaan. On kiva olla työssä, kun ilmapiiri on kannustava, luova ja tukeva.”*

Yhteisopettajuudesta tulevaisuuden toimintamalli?

Haastattelutuloksissamme oli paljon samankaltaisuuksia aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Esimerkiksi laajemmissa tutkimuksissa Yhdysvalloissa on tullut esille, että suunnitteluajan varaaminen, osallistumisen vapaaehtoisuus ja opettajien yhteensopivuus olivat avainasemassa yhteisopettajuuden onnistumiseksi (Saloviita 2016b, 160). Myös Soukkala (2016, 11 – 12) viittaa näihin samoihin tekijöihin yhteisopettajuuden sujuvuuden edellytyksinä.

Opetuksen johdon asenteen sekä koulun toimintakulttuurin voidaan ajatella vaikuttavan siihen, miten yhteisopettajuuteen yleisesti suhtaudutaan, miten siihen kannustetaan ja miten sen toteuttamiselle annetaan tukea, resursseja sekä tarkoituksen mukaisia tiloja. Pohdittavia asioita on paljon, esimerkiksi kaikkien tasapuolinen mahdollisuus tilojen käyttöön, opetusryhmien tarkoituksenmukainen koko sekä tuntien sijoittelu sekä muut lukujärjestystekniset keinot.

Yhteisopettajuuden pohdintoihin, etuihin ja haasteisiin täytyy etsiä vastauksia laajasti koko kouluyhteisön tasolla sekä suunnitella ja kehittää toimintaa niin, että ratkaisut ovat koulun toiminnan kannalta mahdollisimman relevantteja. Yhteistyö ja avoin keskustelukulttuuri ovat tässä avainasemassa. Tutkimuksemme valossa voidaan todeta, että yhteisopettajuus ei ole enää pelkästään vastaus vain opetuksen eriyttämisen tarpeisiin, vaan myös opettajan työn kuormittavuuden vähentämiseen, mikä onkin yhä suurempi haaste myös tulevaisuudessa.

Lähteet

Saloviita T. 2016a, Samanaikaisopetuksen työtapoja. Teoksessa T. Saloviita (toim.) Samanaikaisopetus. Juva: PS-kustannus, 17-36.

Saloviita T. 2016b. Tutkimuksia samanaikaisopetuksesta. Teoksessa T. Saloviita (toim.) Samanaikaisopetus. Juva: PS-kustannus, 147-164.

Saloviita T. 2016c (toim.) Samanaikaisopetus. Juva: PS-kustannus.

Saloviita, T. & Takala M. 2010. Frequency of co-teaching in different teacher categories. *European Journal of Special Needs Education*, 25 (4), 389 – 396. Viitattu 8.8.2021.

<https://doi.org/10.1080/08856257.2010.513546>

Sirkko, R., Takala, M., & Muukkonen, H. 2020. Yksin opettamisesta yhdessä opettamiseen: Onnistunut yhteisopettajuus inklusion tukena. *Kasvatus & Aika* 14(1), 26-43. Viitattu 20.5.2021.

<https://doi.org/10.33350/ka.79918>

Soukkala, R. 2016. Jaettu opettajuus – Samanaikaisopettajuus opettajien kokemana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Viitattu 8.8.2021.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51595/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201610124344.pdf>

Kirjoittajat**Heidi Antila**

Ammatillinen opettajaopiskelija, 20TAPELA-ryhmä, TAMK Ammatillinen opettajankoulutus

Minna Heikkilä

Ammatillinen opettajaopiskelija, 20TAPELA-ryhmä, TAMK Ammatillinen opettajankoulutus

Annukka Tapani

Ryhmänohjaaja, 20TAPELA-ryhmä, TAMK Ammatillinen opettajankoulutus

Kuvituskuva: Jonne Renvall / Tampereen yliopisto